

Online komunikacija i socijalni odnosi učenika

Sandra Car
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za pedagogiju

Sažetak

Učenici internet najčešće koriste kao socijalni medij; oni zapravo online čine isto što i u ostalim oblicima javnog života kojima imaju pristup: druže se, natječu za socijalni status, predstavljaju sebe i riskiraju kako bi procijenili granice socijalnog svijeta. Internet (posebice socijalne mreže) im postaje neograničeno pokusno okruženje za eksperimentiranje u socijalnim odnosima. Socijalne mreže su relativno sigurna mjesta na kojima učenici mogu „vježbati život”, iskušati stvari koje su im teške ili nemoguće u realnim odnosima – u školi, kod kuće ili u parku. Dakle, kroz običaje i pravila kulture koja upravljaju društvom, u okruženju koje ne uključuje odrasle, učenici uče na vlastitom iskustvu u relativno sigurnom okruženju.

Ključne riječi: generacija Y, online, socijalne mreže, socijalni odnosi, socijalne vještine.

Generacija Y i tehnologija

Današnji adolescenti, takozvana generacija Y (internetska generacija, milenijaska generacija) rođeni su u tehnološkom svijetu u kojem je gotovo sve digitalizirano. Oni ne poznaju svijet bez stotina televizijskih programa, internet im je glavni izvor informacija i zabave i bili bi izgubljeni bez mobitela. Suvremeni učenici koriste mnoštvo različitih tehnologija, često istodobno, a vrlo ih se rijetko može vidjeti bez ijedne od njih. „Uključeni” su gotovo svaku budnu minutu. Istraživanja pokazuju da učenici koriste neku od tehnologija više od osam sati dnevno, što znači dulje od punoga radnog vremena (Peck, 2008; Rosen, 2007). Čak i u školi, tijekom nastave, a posebice u vrijeme odmora, razgovaraju na mobitel, šalju poruke, slušaju glazbu i slično. Gotovo su neprestano „ožičeni”, obavljaju nekoliko zadataka odjednom (*multitasking*) i vode brz tempo života u svijetu punom piksela koji zamagljuje granicu između realnog i virtualnog.

Razlika između generacije Y i prijašnjih generacija (generacija X i tzv. *baby boomersi*) ne očituje se samo u kvantiteti već i u načinu korištenja tehnologije. Dok prijašnje generacije tehnologiju koriste u svom slobodnom vremenu ili za obavljanje različitih zadataka, generacija Y je koristi kontinuirano, radi druženja i zabave. Internet za nju nije sredstvo, on je način života (Rosen, 2007). Adolescenti tehnologiju manje koriste za transakcije (npr. pronaci avionsku kartu, provjeriti vrijeme kino-projeksije, poslati e-mail), a više za interakcije (npr. čavrljanje s prijateljima, komentiranje ili ocjenjivanje osobe ili proizvoda, dijeljenje video-zapisa i fotografija). Oni zapravo tehnologiju ne koriste, oni ju žive.

Kao skupina, adolescenti su najčešći korisnici novijih elektronskih oblika komunikacije kao što su instant poruke (IM), e-mail i tekstualne poruke, te internetskih stranica usmjerenih komunikaciji, kao što su blogovi, socijalne mreže i stranice za

razmjenu fotografija i video-zapisa (npr. YouTube), interaktivnih video-igara i virtualno-realnih okruženja (npr. Second Life) (tablica 1).

Zašto adolescenti vole internet i što rade online?

Suvremeni adolescenti su simultano idealizirani i demonizirani, odrasli ih se istodobno plaše i pokušavaju ih zaštititi. Adolescencija je neprestano balan-

siranje između stjecanja odobrenja odraslih i straha od njihova neodobravanja. Društvo, trgovina, pravo i arhitektura konstruirali su dobno podijeljenu adolescentsku kulturu koja je uvelike konzumeristička no nedostaje joj smislenosti. Kontradikcije su velike: adolescentima prodajemo seks ali im zabranjujemo da ga prakticiraju; govorimo im da odrastu ali ih ograničavamo u porocima i pravima društva odraslih (Boyd, 2008b). Oni uživaju mnogo manje tjelesne mobilnosti, imaju manje vremena lišenog nad-

Oblik komunikacije	Elektronički hardver koji ju podržava	Funkcije
e-mail	kompjutori, mobiteli, dlanovnici (PDAs)	pisanje, pohrana, slanje, primanje asinkronih poruka elektronski; može uključiti priloge poput dokumenata u Wordu, slika, zvučnih ili video-zapisa
instant poruke (IM)	kompjutori, mobiteli, dlanovnici (PDAs)	sinkrona razmjena privatnih poruka, ponajprije tekstualnih; može uključiti priloge poput dokumenata u Wordu, slika, zvučnih ili video-zapisa
tekstualne poruke	mobiteli, dlanovnici (PDAs)	kratke tekstualne poruke
pričaonice (chat rooms)	kompjutori	sinkrone konverzacije s više korisnika istodobno; primarno tekstualne; mogu biti javne i privatne
bilten ploče (bulletin boards)	kompjutori	javna online mjesta, fokusirana oko neke teme (zdravlje, ljubav, religija), na koja ljudi mogu poslati poruke i čitati ih (Collegeconfidential)
blogovi	kompjutori	web stranice na kojima su unosi prikazani obrnutim kronološkim redom; unosi mogu biti privatni ili javni (Livejournal)
socijalne mreže	kompjutori	kreiranje profila (privatnih ili javnih), formiranje mreže prijatelja; interakcija s prijateljima putem privatnih i javnih poruka, objavljivanje fotografija i video-zapisa (Facebook)
razmjena video-zapisa	kompjutori, mobiteli, kamere s bežičnim internetom	postavljanje (uploadanje), gledanje i razmjena video-zapisa (YouTube)
razmjena fotografija	kompjutori, mobiteli, kamere s bežičnim internetom	postavljanje (uploadanje), gledanje i razmjena fotografija (Flickr)
online kompjutorske igre	kompjutori	igre koje simultano igra velik broj igrača (World of Warcraft)
virtualni svjetovi	kompjutori	online simulirana 3D okruženja naseljena igračima koji komuniciraju jedni s drugima putem avatara (Teen Second Life)

TABLICA 1. ELEKTRONSKI OBLICI KOMUNIKACIJE, HARDVERI KOJI IH PODRŽAVAJU I NJIHOVE FUNKCIJE (SUBRAHMANYAM I GREENFIELD, 2008)

zora odraslih i manje mjesta javnog okupljanja koja su im dostupna i/ili dopuštena nego što su to imale prethodne generacije.

No pojavljuje se jedno novo „mjesto“. Internet je telefon, televizija, igrača konzola i radio – sve u jednom. Stoga ne čudi da je najpoželjniji oblik zabave za mnoge adolescente. Oni „idu online“ kako bi čavrljali s prijateljima, „ubili dosadu“, vidjeli svijet i slijedili posljednje trendove. Mnogi uživaju radeći sve te stvari istodobno. Multitasking je njihov stil života. Entuzijazam prema novim načinima na koje im internet omogućuje da se druže s prijateljima, prošire svoje socijalne mreže, istraže vlastite identitete i nauče nove stvari dodaje mu emocionalnu notu.

Adolescenti zapravo online rade isto što čine i u ostalim oblicima javnog života kojima imaju pristup: druže se, natječu za socijalni status, predstavljaju sebe i riskiraju kako bi procijenili granice socijalnog svijeta (Peck, 2008). Oni aktivno istražuju nove oblike samoizražavanja, razvoja identiteta i socijalne interakcije. Internet im postaje neograničeno pokusno okruženje za eksperimentiranje s vlastitim identitetom u potrazi za razumijevanjem kako se uklapaju u svijet oko sebe. Na internetu iskušavaju različite uloge i identitete (neki se npr. predstavljaju kao osobe suprotnog spola ili osobe homoseksualnog usmjerenja). Naučiti kako upravljati dojmovima – dobiti povratnu informaciju za svoje aktivnosti i svojim se ponašanjem prilagoditi zajednici (Goffman, 1959) – ključna je socijalna vještina koja se stječe iskustvom. Različita socijalna okruženja, pa tako i ona online, adolescentima pomažu da razviju ovu vještinu.

No, online komunikacija se razlikuje od one offline po tome što osoba ne može prilagoditi svoje ponašanje inicijalnim reakcijama sugovornika. Neverbalna komunikacija najčešće nije uključena pa su vještine koje osoba treba da bi interpretirala situacije i upravljala dojmovima drugačije. Ostale značajne razlike između online i drugih vrsta komunikacije su u tome da je prva dostupna cijelo vrijeme, s bilo koje lokacije, relativno je trajna te može biti sačuvana ili ispisana, uključuje napredne multimedijalne sastavnice i „virtualnu publiku“ (Larsen, 2007; Subrahmanyam i Greenfield, 2008; Valkenburg i Peter, 2008). Navedena su svojstva nepoznata većini odraslih te se virtualne zajednice s kojima se susre-

ću adolescenti čine sličnijima ideji javnog života zvijezda nego života njihovih roditelja.

Socijalne mreže popularne su kao jedino mjesto na kojem adolescent nije pod stalnim nadzorom odraslih i kreira ga prema svojim potrebama i željama („uradi sam“ tehnologija omogućuje prilagodbu vlastite stranice). One su relativno sigurna mjesta na kojima adolescenti mogu „vježbati život“, iskušati stvari koje su im teške ili nemoguće u realnim odnosima u školi, kod kuće ili u parku. Kroz običaje i pravila kulture koja upravljaju društvom, u okruženju koje ne uključuje odrasle, adolescenti uče na vlastitom iskustvu u relativno sigurnom okruženju.

Važnost socijalnih vještina

Socijalne vještine temelj su svih odnosa i jedan od najboljih prediktora zdrava funkcioniranja u odrasloj dobi. Uspostavljanje interpersonalnih odnosa – s prijateljima i romantičnim partnerima – jedan je od najvažnijih razvojnih zadataka adolescencije.

Prijatelji su definirani kao osobe koje dijele zajedničke interese, zajedno provode vrijeme i pružaju emocionalnu potporu. S prijateljima se zadovoljava potreba za intimnošću, druženjem i samopotvrđivanjem. Vršnjački odnosi također utječu na adolescentovo iskustvo u školi definirajući njegov socijalni status i identitet (Klarin, 2006).

Slabo razvijene socijalne vještine mogu dovesti do emocionalnih problema, socijalnih problema, lošeg uspjeha u školi, socijalne izolacije i mnoštva drugih negativnih životnih situacija. Socijalno odbačena djeca su agresivnija, povučenija i manje prosocijalna te imaju manje prijatelja. S druge strane, djeca s razvijenim socijalnim vještinama imaju visoko samopoštovanje i samopouzdanje; osjećaju se podržavanima i voljenima od strane svojih vršnjaka, roditelja i drugih odraslih; osjećaju se uključeni i željenima, a ne izoliranima; okružena su mnoštvom ljudi s kojima mogu provesti vrijeme; osjećaju se uključeni u velike, organizirane socijalne skupine, kao što su sportski klubovi, religijske skupine, razredi; u svom životu imaju ljude s kojima mogu dijeliti svoja iskustva, razmišljanja i osjećaje; imaju pozitivan pogled na život općenito te su otvorena pa drugi ljudi žele biti u njihovoj blizini (Klarin, 2006). Dakle, adolescenti koji imaju više prijatelja

su samopouzdaniji, altruističniji, manje depresivni, manje agresivni, uključeni i bolje prilagođeni u školi te imaju bolje ocjene. Oni koji imaju češće interakcije s prijateljima pokazuju unapređenje interpersonalnih vještina i više stabilnosti i kompetencija u socijalnim situacijama.

Povezanost online komunikacije sa socijalnim odnosima učenika

Socijalne vještine razvijaju se na tri načina: promatranjem, podukom i vježbom. U vremenu online komunikacije došlo je do velikih promjena u smislu širenja potencijala sva tri navedena načina:

- *promatranje* – tehnologija omogućuje širi pogled na socijalni svijet koji djeca i adolescenti promatraju, svijet koji je daleko od neposrednog svijeta;
- *poduka* – generacija Y – ima slojeve privatnosti (tekstualne poruke, instant poruke, mobitel, e-mail) za koje roditelji i nastavnici (kao odrasli koji ih ciljano poučavaju) ne znaju;
- *vježba* – tehnologija također pruža češće prigode za uvježbavanje socijalnih vještina (i dobrih i loših) (Osit, 2008).

Iz navedenoga se nameću pitanja: Jesu li novi oblici online komunikacije izmijenili tradicijski obrazac interakcije među adolescentima te kako online komuniciranje utječe na socijalni razvoj učenika, a posebice na njihove odnose s vršnjacima?

Online prijateljstva se najčešće temelje na zajedničkim interesima, vrijednostima, stavovima ili vjerovanjima te stoga pružaju osjećaj pripadnosti i samopotvrde – nešto što neki adolescenti nikad neće osjetiti u školi. Bandura, u okviru socijalne kognitivne teorije, napominje kako nas pozitivne i negativne interakcije opskrbljuju osjećajima koje integriramo i koristimo kako bi oblikovali osjećaj vlastite vrijednosti (Griffin, 2006). Adolescenti neprestano preispituju shvaćanje sebe samih, temeljeno na pozitivnim i negativnim online interakcijama. U online komunikaciji adolescent ima mogućnost jednostavno ignorirati negativne povratne informacije, znajući da je iza ugla (ili na dnu ekrana) netko tko će ga opskrbiti pozitivnima i htjeti mu biti prijatelj. Adolescent sa stotinama ili tisućama online prijatelja uvijek će

imati nekoga tko će potvrditi njegovu samoprocjenu. Sveprisutni prijatelji pružaju emocionalnu potporu u bilo koje doba dana te time produbljuju prijateljstvo. Osim toga, za razliku od tradicijskih prijateljstava, u online svijetu postoji ekran, „tampon-zona” koja olakšava samootkrivanje nužno za stvaranje i održavanje prijateljstva, što vrlo brzo daje osjećaj emocionalne bliskosti, bilo da su osobe s kojima se razgovara potpuni neznanci ili prijatelji (Buhrmester, 1990; Valkenburg i Peter, 2008). To potvrđuje i 78 posto adolescenata koji smatraju da mogu biti iskreniji online nego offline (Lenhart i Madden, 2007b).

Online prijatelji čine virtualnu publiku – ljude za koje adolescent želi da obraćaju pozornost na njegov profil i komentare. Kroz ovu virtualnu publiku adolescent stvara dojam o socijalnom kontekstu i, iz nje, shvaćanje o primjerenim i očekivanim ponašanjima. On gradi i prelazi granice kako bi naučio što je prihvatljivo u različitim socijalnim situacijama. Publika vrednuje informacije i komunicira, što pomaže stvaranju socijalnih mreža. Ona je važna kako bi adolescent mogao odrasti, testirati socijalne granice i razviti vlastiti identitet u okviru šire zajednice.

Koristiš li socijalne mreže da...?	%	
	da	ne
ostaneš u kontaktu s prijateljima koje često viđaš	91	9
ostaneš u kontaktu s prijateljima koje rijetko viđaš	82	18
radiš planove s prijateljima	72	28
stječeš nove prijatelje	50	50
flertuješ	17	83

TABLICA 2. RAZLOZI KORIŠTENJA SOCIJALNIH MREŽA (LENHART I MADDEN, 2007B)

Profilu predstavljaju „digitalnu reprezentaciju osobe”. Oni sadrže obilježje intimnih, iskrenih i javno dostupnih informacija širokog spektra socijalnih pitanja značajnih za adolescenciju, koje pridonose boljem razumijevanju razvoja i dobrobiti adolescenata. Adolescenti online dokumentiraju i dijele informacije o sebi

– osobne misli, osjećaje, uvjerenja, aktivnosti. Najčešće teme su romantični odnosi, prijatelji, roditelji, korištenje opojnih sredstava, seksualnost, popularna kultura, poremećaji u prehrani, škola, depresija, sukobi, samoizražavanje i samoozljeđivanje (Williams i Merten, 2008). Informacije se neprestano mijenjaju. Proučavanje ovih informacija omogućuje nam realističniji uvid u stavove, vrijednosti i motivaciju adolescenata, njihove nade, izazove, mišljenja, stilove komunikacije, aktivnosti i socijalne mreže. Profili su nepresušni izvor informacija o adolescentima. Oni su vanjski izražaj razvoja emocionalnog identiteta adolescenta i prozor u suvremenu adolescentsku kulturu.

U svojoj suštini, profili su kompleksan spoj virtualnog, socijalnog i stvarnog svijeta u kojemu adolescenti sudjeluju i koji sukonstruiraju. Adolescenti konstruiraju svoj virtualni svijet na način na koji sami sebe vide i/ili na način na koji žele da ih vide drugi. Oni sami sukonstruiraju okruženje (online „prijatelji”) koja će oblikovati njihov psihosocijalni razvoj. Povratna informacija koju primaju u online komunikaciji može biti povezana s njihovim shvaćanjem i osjećajima prema sebi. Prema tome, socijalne mreže mogu transformirati vršnjačke odnose jer čine komunikaciju s prijateljima javnom i vidljivom širokoj publici (Boyd, 2008a; Slater, 2004; Rosen, 2007). Socijalne odnose pojedinca dovode do ekstrema, redefinišu riječ „prijatelj” (adolescenti u prosjeku imaju oko 400 prijatelja, a ima i onih s nekoliko tisuća) – što utječe na odnose i samopoimanje. Postoji nepisano natjecanje u prikupljanju što većeg broja prijatelja no najčešće nije toliko važno *koliko* netko prijatelja ima već *tko* su ti prijatelji. Prijateljstvo se potražuje i mora biti potvrđeno, adolescent sam odlučuje koga će prihvatiti kao online prijatelja te vidno postaviti među najboljih osam (MySpace) (Kelsey, 2007).

Jedna od značajnijih roditeljskih briga odnosi se na „miješanje” djece i mladih s odraslima na socijalnim mrežama. Iako na mlade utječu dvadesetogodišnjaci s televizije, oni rijetko imaju prigodu stupiti s njima u izravni kontakt. No, kao što se učenici družu na socijalnim mrežama, tako to čine i odrasli različitih (katkad i sumnjivih) interesa. Oni to „mjesto” vide kao svoje i ne razmišljaju o tome da neke od tih neprimjerenih sadržaja mogu vidjeti i djeca/mladi, iako im oni nisu ciljane publika; ili ne razmišljaju o mogućim negativnim utjecajima vidljivih sadržaja

na mladu populaciju. Osim toga, neki mladi traže pažnju odraslih, bilo iz pozitivnih, bilo iz problematičnih razloga. No, većina mladih i odraslih nema potrebu za „miješanjem” i druženjem izvan svoje generacije. Tako većina mladih ignorira odrasle, fokusirajući se samo na ljude koje poznaje ili misli da su *cool*. Zahtjeve za prijateljstvom nepoznatih odraslih osoba mladi jednostavno izbrišu (Boyd, 2007).

Komuniciranje s grupom online prijatelja zahtijeva od adolescenta da nauči kako surađivati, zauzeti različite perspektive, pružiti socijalnu potporu i razviti osjećaj za intimnost. Ove aktivnosti promiču i učvršćuju komunikacijske vještine. Sve su ove vještine vrlo značajne i u offline komunikaciji s vršnjacima i ostalim grupama u budućnosti, npr. na fakultetu ili na radnom mjestu.

Osnovne poveznice online komunikacije i socijalnih odnosa učenika mogle bi se sažeti u nekoliko postavki: 1) generacija Y odrasta u kompleksnom, dinamičnom i interaktivnom svijetu, s mogućnošću multitaskinga i manje ili više uspješno istodobno balansirajući između različitih prostora, kultura i uloga; 2) život u online zajednicama povezan je i stapa se sa životom u offline zajednicama: socijalno, emocionalno i intelektualno; 3) ono što djeca rade online u osnovi je jako slično onome što rade offline: oni stvaraju prijateljstva, razgovaraju o svojim interesima, bave se svojim hobijima i zabavljaju se; adolescenti otkrivaju svoj identitet: bore se za moć, popularnost, pokušavaju otkriti tko su i razumjeti svoj spolni razvoj; sve se to reflektira u njihovim online svjetovima, iako katkad kroz alternativni semiotički izričaj; 5) u online zajednicama mladi prezentiraju svoju ljutnju, tugu, želju za popularnošću, ljubavne i seksualne nedoumice koje doživljuju u offline svijetu; 6) u suvremenoj kulturi mladih online zajednice su važan socijalizacijski agens (Thomas, 2007).

Zastupljenost i značaj socijalnih mreža – pregled dosadašnjih istraživanja

Zastupljenost socijalnih mreža u svakodnevnim životima adolescenata i značenje koje im pridaju sami korisnici vrlo su visoki:

- 80% mladih u dobi od 12-17 godina MySpace koristi svaki tjedan (Conti, 2007);

- 55% korisnika online zajednica osjeća snažnu pripadnost tim zajednicama, jednaku kao i zajednicama u realnom životu (The 2008 Digital Future Project, 2008);
- došlo je do značajne promjene u procesu tijekom kojeg se konstruiraju odnosi s vršnjacima (“MySpace je nužan za moj socijalni život!”) (Rosen, 2007);
- za adolescente virtualni život ima jednaku važnost kao i realni (“Ako nisi na Facebooku, kao da ne postoji!”) (The 2008 Digital Future Project, 2008);
- mnogi adolescenti kažu da je online komunikacija, posebno instant porukama, postala glavno obilježje njihovih socijalnih života; za njih su interakcija licem-u-lice i nekoliko telefonskih razgovora djelomično zamijenjene komunikacijom putem e-maila i instant poruka (Lenhart i Madden, 2007b);
- polovica online adolescenata (48%) vjeruje da je internet unaprijedio njihove odnose s prijateljima; česti korisnici interneta su veći entuzijasti kad je riječ o poboljšavanju kvalitete prijateljstava posredstvom interneta – više od 60% kaže da internet tu nešto ili mnogo pomaže (Lenhart i Madden, 2007b);
- adolescenti ne smatraju da internet oduzima mnogo od vremena koje bi inače provodili u druženju licem-u-lice (Lenhart i Madden, 2007a);
- adolescenti ne vjeruju da je internet posebno koristan za stjecanje novih prijatelja ali smatraju da je jednostavnije uspostaviti kontakt s novim ljudima online nego offline (Lenhart i Madden, 2007a);
- neki adolescenti misle da ih internet oslobađa da budu ono što uistinu jesu (fokus je na osobnosti i intelektu, a ne na privlačnosti i stilu) (Subrahmanyam i Greenfield, 2008);
- korisnici interneta nemaju manje bliskih prijatelja od nekorisnika no imaju više poznanika što povećava mogućnost razvijanja više bliskih odnosa (Lenhart i Madden, 2007a);
- adolescenti sa snažnijim socijalnim vezama gledaju na e-mail i instant poruke kao na način učvršćivanja postojećih odnosa, dok

adolescenti s manjim ili slabije razvijenim socijalnim mrežama koriste internet kako bi pronašli nove prijatelje i socijalne veze te na taj način popunili prazninu koju imaju u offline odnosima; to povratno stvara pozitivnije mišljenje o samome sebi i online i offline te se sloboda i nepostojanje inhibicija online prelijevaju u njihov školski život (Subrahmanyam i Greenfield, 2008);

- adolescenti koji koriste socijalne mreže češće komuniciraju s prijateljima i na druge načine (licem u lice, telefonom, tekstualnim ili instant porukama) (Lenhart i Madden, 2007b);
- u mnogim slučajevima, adolescenti koji su najaktivniji u online aplikacijama socijalnih medija (blog, socijalne mreže) također su najuključeniji u offline aktivnosti (sport, glazba, honorarni posao) (Lenhart i Madden, 2007b);
- više od polovice adolescenata ima više od jedne e-mail adrese ili nadimka koje koriste kako bi odijelili različite dijelove svojih života; za neke je mogućnost istraživanja tko su zapravo, tko bi mogli postati i kako sebe predstavljaju svijetu u relativno sigurnom online okruženju vrijedna prigoda i primarni razlog korištenja interneta; drugi to čine kako bi se zabavili, zbijajući šale na račun prijatelja (Lenhart i Madden, 2007b).

Roditelji, škola i internet kao suradnici

Omogućiti djeci razvoj zdravih socijalnih odnosa danas je veći izazov za roditelje i školu nego ikad prije. Digitalna era i pritisci suvremenog društva predstavljaju veliki izazov za roditelje i školu, koji djecu pokušavaju poučiti primjerenim socijalnim vještinama i obiteljskim vrijednostima. Nove tehnologije predstavljaju novi forum za vježbanje socijalnih vještina. Razgovori putem mobitela, slanje tekstualnih poruka i socijalno umrežavanje putem interneta postali su svakodnevni dio dječjih života i time bitan agens njihove socijalizacije. Iako je suvremenoj djeci dostupno mnogo načina za redovnu komunikaciju s prijateljima, to nužno ne znači da ona imaju kvalitetne socijalne živote.

Dopustiti djeci da koriste mobitele, e-mail, chat i socijalne mreže bez specifičnog vodstva može biti vrlo riskantno. Kompjutore i ostalu noviju tehnologiju treba shvatiti kao korisne strojeve koji zahtijevaju instrukciju, vodstvo i superviziju od strane odrasle osobe prije nego mlada osoba njima u potpunosti ovlada (poput vožnje automobila ili uporaba pećnice). Jer utjecaj tehnologije na socijalnu kompetenciju djeteta u ovisnom je odnosu s ulogom odrasle osobe kao instruktora i trenera. Drugim riječima, sudjelovanje odraslih osoba ima pozitivne posljedice na djetetovu sposobnost uspostavljanja i održavanja zdravih socijalnih odnosa.

Unatoč sve značajnijoj ulozi interneta u tom području, roditelji i škola imaju odgovornost poučiti učenike osnovnim socijalnim vještinama. Ta se poduka može odvijati kroz nekoliko pristupa: 1) preko modela (djeca uče promatrajući ponašanje odraslih u socijalnim situacijama); 2) posrednim učenjem (uzimajući određene situacije kao primjere za učenje; primjerice, isticanjem pozitivnih i negativnih ponašanja i razgovorom o njima tijekom ili nakon gledanja filma); 3) izravnom podukom (kao eksplicitnom instrukcijom i vođenjem vezanim uz specifične socijalne vještine ili socijalne situacije) (Osit, 2008). Ovim pristupima je moguće podučiti i uvježbati različite socijalne vještine: asertivnost, ponašanje u i nošenje s neprimjerenim razgovorima, uljudno ponašanje i sl.

Od iznimne je važnosti da djeca nauče cijeniti svoje socijalne odnose i ponašati se prema drugim ljudima s pažnjom, iskrenošću i poštovanjem. Razvojem čvrstoga moralnog karaktera, primjerenih socijalnih vještina i strategija za razvoj dugovječnosti i predanosti u zadovoljavajućim odnosima, suvremena će djeca biti sposobna iskoristiti sve prednosti i mogućnosti koje im pruža nova tehnologija.

Prema zaključku

Istraživanja o dinamičnim socijalnim i emocionalnim sadržajima u online profilima i načini na koje su ti sadržaji povezani s razvojem adolescenata, vršnjačkim odnosima i indikatorima emocionalne dobrobiti su malobrojna iako potrebna. Analiza tih sadržaja pomaže stvoriti cjelokupnu sliku adolescentskog ponašanja, ističući specifična područja koja je potrebno dodatno istražiti i usmjeravajući se na implikacije za

pedagoški nadzor i intervenciju kad je to potrebno.

Ovakav način eksperimentiranja s vlastitim identitetom i odnosima s drugima razvojno je prikladan i zdrav. Neka online rizična ponašanja i diskusije odraslima izgledaju kao „noćna mora” ali mogu biti pozitivan i siguran „ispušni ventil” za samoizražavanje i eksperimentiranje. Adolescenti koji ne nalaze zajednički jezik s odraslima u stvarnom životu mogu svoju energiju i potrebu za poštovanjem usmjeriti u svoj online dnevnik, umjesto da se osjećaju zbunjeno, zabrinuto, negativno, neshvaćeno ili se neprimjerenom ponašaju.

Suprotno mišljenju odraslih, adolescenti ne „gube vrijeme” na internetu, oni tamo uvježbavaju osnovne socijalne i tehničke vještine potrebne za aktivno sudjelovanje u suvremenom društvu. Nesudjelovanje u online zajednicama uskraćuje im ovaj oblik učenja dok sudjelovanje u digitalnom dobu podrazumijeva više od dostupnosti „ozbiljnih” online informacija i kulture. Sukladno tomu, nastavnici bi trebali biti otvoreniji prema eksperimentalnim i socijalnim oblicima istraživanja koji i inače nisu dovoljno zastupljeni u školama (Mizuko, Horst, 2008).

Koristeći internet, adolescenti najčešće uče od svojih prijatelja, a ne od nastavnika ili drugih odraslih osoba, pa je i odabir stručnosti i autoriteta postavljen na njihova „pleća”. Takvo se učenje značajno razlikuje od tradicijske nastave i vrlo je često pogrešno obilježeno negativnim terminima od strane odraslih, kao na primjer terminom „vršnjački pritisak”. Unatoč tomu, odrasli imaju značajnu i odgovornu ulogu postavljanja „ciljeva učenja”, posebno onih vezanih uz interese, u kojima djeluju kao uzori i „iskusniji vršnjaci” u određenom području.

Internet je generaciji Y pružio mogućnost testiranja i vježbanja novih socijalnih vještina i ležerno druženje s vršnjacima, članovima obitelji i strancima. Za ovu djecu potencijalno rizične socijalne situacije mogu biti zamijenjene primjerenim i razumnim korištenjem socijalnih mreža. Čak i socijalno uspješna djeca mogu profitirati korištenjem online zajednica poput Facebooka ili MySpacea. Na prvi pogled negativan utjecaj socijalizacije putem interneta na smanjenje količine vremena koje djeca provode družeći se u parkovima, na parkiralištima ili u shopping centrima, može se gledati kroz pozitivne „leće”. Iako na internetu postoje opasnosti, odgovorni

roditelji imaju veću mogućnost utjecati na sigurnost djeteta kod kuće nego na ulici. Nadalje, poznata skupina korisnika na socijalnim mrežama poput Facebooka, osigurava djeci da ostanu u bliskom kontaktu sa svojim vršnjacima, stvarajući odnose i gradeći prijateljstva u svako, ili bilo koje doba dana i noći.

Tehnološka revolucija temelji se na internetu, informacijama, komunikaciji i multimedijским tehnologijama te se stoga često smatra začetkom informacijskog društva i/ili društva znanja čime se obrazovanju pridaje središnja uloga u svim aspektima modernog života. Novi oblici komunikacije putem interneta promijenili su načine na koje se adolescenti socijaliziraju i uče, a to implicira nove probleme, ali i izazove i mogućnosti za pedagoge, roditelje i odgojno-obrazovni sustav. Sudjelovanje adolescenata u „umreženom svijetu” zahtijeva ponovno promišljanje i redizajn uloge odgoja i obrazovanja. Uz usvajanje vještina čitanja i pisanja, koje se tradicij-

ski podrazumijevaju pod pojmom pismenosti, u eri tehnološke revolucije i novih medija učenici trebaju razviti i medijsku pismenost. Novi mediji zahtijevaju nove vještine i kompetencije i, ako obrazovanje teži tomu da bude relevantno za probleme i izazove suvremenog života, odgojno-obrazovni sustav mora proširiti koncept pismenosti te razviti novi kurikulum i pedagoški discipline. Tu se nužno postavlja pitanje: Kako iskoristiti potencijal raznih prigoda za učenje koje su dostupne posredstvom online izvora i mreža? Umjesto usmjeravanja na ideju da je primarni cilj obrazovanja priprema za buduću karijeru, što bi se promijenilo ako se usmjerimo na obrazovanje kao proces vođenja adolescenata za sudjelovanje u javnom životu u širem smislu riječi? I, na koncu, zašto kao metoda postizanja toga cilja ne bi poslužilo sudjelovanje najrazličitije publike, koja je šira od onoga o čemu tradicijski razmišljamo kad govorimo o odgojno-obrazovnim institucijama?

Literatura

- Boyd, D. (2007), Socializing digitally. *Vodafone Receiver Magazine*. 18: The Home, 7.
- Boyd, D. (2008), Friendship. U: Mizuko, I., Bauer, S., Bittanti, M. i dr., *Hanging Out, Messing Around, Geeking Out: Living and Learning with New Media*. Cambridge: MIT Press. <http://digitalyouth.ischool.berkeley.edu/book-friendship>
- Boyd, D. (2008), Why Youth Heart Social Network Sites: The Role of Networked Publics in Teenage Social Life. U: Buckingham, D. (ur.), *Youth, Identity and Digital Media*. Cambridge: MIT Press.
- Conti, N. D. (2007), Education 2.0: The Best Social Networks for Students. *Wired Magazine*. http://www.wired.com/software/webservices/news/2007/08/student_networks
- Buhrmester, D. (1990), Intimacy of Friendship, Interpersonal Competence, and Adjustment During Preadolescence and Adolescence. U: *Child Development*, 61, 4, 1101–1111.
- Goffman, E. (1959), *The Presentation of Self in Everyday Life*. New York: Doubleday.
- Griffin, E. (2006), A First Look at Communication Theory. Chapter 31: Social Learning Theory of Albert Bandura. <http://www.afirstlook.com/docs/sociallearning.pdf>
- Kelsey, C. M. (2007), *Generation MySpace: Helping Your Teen Survive Online Adolescence*. New York: Marlowe and Company.
- Klarin, M. (2006), Razvoj djece u socijalnom kontekstu. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Larsen, M. C. (2007), Understanding Social Networking: On Young People's Construction and Co-construction of Identity Online. http://www.ell.aau.dk/fileadmin/user_upload/documents/staff/Malene_Larsen_-_Documents/Paper_Malene_Charlotte_Larsen_REVISSED_version_Sep07.pdf
- Lenhart, A., Madden, M. (2007a), Social Networking Sites and Teens: An Overview. Pew Internet and American Life Project. Washington D. C. www.pewinternet.org
- Lenhart, A., Madden, M., Rankin Macgill, A., Smith, A. (2007b), Teens and Social Media: The Use of Social Media Gains a Greater Foothold in Teen Life as They Embrace the Conversational Nature of Interactive Online Media. Pew Internet and American Life Project. Washington D. C.; www.pewinternet.org

- Mizuko, I., Horst, H. A., Bittanti, M., Boyd, D. i dr. (2008), White Paper – Living and Learning with New Media: Summary of Findings from the Digital Youth Project <http://digitalyouth.ischool.berkeley.edu/files/report/digitalyouth-WhitePaper.pdf>
- Osit, M. M. (2008), *Generation Text: Raising Well-Adjusted Kids in an Age of Instant Everything*. New York: AMACOM.
- Peck, D. S. (2008), *Hanging Out and Growing Up with Social Media*. Media Psychology review. http://mprcenter.org/mpr/index.php?option=com_content&view=article&id=186&Itemid=125
- Rosen, L. D. (2007), *Me, MySpace and I: Parenting the Net Generation*. New York: Palgrave Macmillan.
- Slater, D. (2004), *Social Relationships and Identity Online and Offline*. U: Lievrouw, L., Livingstone, S. (ur.), *The Handbook of New Media*. London: SAGE Publications.
- Subrahmanyam, K., Greenfield, P. (2008), *Online Communication and Adolescent Relationships. The Future of Children*, 18, 1, 119–146.
- The 2008 Digital Future Project (2008), *Annenberg School for Communication: Center for the Digital Future*. <http://www.digitalcenter.org/pdf/2008-Digital-Future-Report-Final-Release.pdf>
- Thomas, A. (2007), *Youth Online: Identity and Literacy in the Digital Age*. New York: Peter Lang Publishing.
- Valkenburg, P. M., Peter, J. (2008), *Adolescents' Identity Experiments on the Internet: Consequences for Social Competence and Self-Concept Unity*. *Communication Research*, 35, 2, 208–231.
- Williams, A. L., Merten, M. J. (2008), *A Review of Online Social Networking Profiles by Adolescents: Implications for Future Research and Intervention*. *Adolescence*, 43, 170, 253–275.

Summary

On-line communication and pupils' social relationships

Sandra Car
Faculty of Philosophy, University of Zagreb, Croatia
Department of Pedagogy

Pupils mostly use the internet as a social medium; they act on-line in the same way they act in other segments of the public sphere to which they have access: they meet, compete for a social status, introduce themselves and take risks in order to assess the limits of the social world. The internet (and social networks in particular) gives them unlimited experimental environment in which to try out social relationships. The social networks are relatively safe places where pupils can „practice life”, test out things they find difficult or impossible in actual relationships in the school, at home or in the park. Through the customs and rules that govern the society, in a surrounding that excludes the adults, pupils learn from their own experience in a relatively safe environment.

Keywords: generation Y, on-line, social networks, social relationships, social skills.